

УДК 330.341.1.014

Інновації: сутність, значення, проблеми, основні напрямки здійснення та удосконалення

І.І. Червен, д.е.н., професор
М.І. Кареба, к.е.н., старший викладач
Миколаївський державний аграрний університет

Зроблено огляд існуючих в економічній літературі визначень поняття «інновації»; висловлено власну точку зору. Виявлено наявні в нашій країні чинники та проблеми у цій сфері. Запропоновано напрямки їх вирішення.

Ключові слова: інновації, ефективність, проблеми, дифузія, агропромисловий комплекс, технології, наука.

У забезпеченні ефективного функціонування агропромислового комплексу нашої країни дуже важливу роль відіграють інновації. Саме інноваційний шлях розвитку АПК, як свідчить досвід розвинених країн світу, є швидкоокупним і необхідним для виробництва конкурентоспроможної як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках продукції.

Однак більша частина сільгосп підприємств використовують інновації частково, в невеликих розмірах і лише окремі з них мають певний їх набір. В Україні нині домінують саме «мікроінновації», які не потребують значних сум коштів, але і не забезпечують одержання достатнього ефекту.

Проблема інноваційного розвитку АПК досліджується цілою низкою науковців, серед яких: В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, П.І. Гайдуцький, О.Д. Гудзинський, О.І. Дацій, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, М.Ф. Кропивко, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, Н.М. Сіренко, В.П. Ситник, С.М. Судомир, О.Г. Шпикуляк, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин та ін. Однак слід визнати, що незважаючи на це в економічній літературі єдиного, загально визнаного підходу до розгляду пов'язаних з нею питань, на жаль, поки що немає. Саме їх розгляд і є метою даної статті.

В існуючих наукових публікаціях немає навіть узагальненого, єдиного визначення поняття «інновації». В науковий обіг даний термін вперше ввів Й. Шумпетер, який вважав, що інновація означає «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу» [1].

У ст.1 Законі України «Про інноваційну діяльність» [2], інновації визначаються як новостворені (застосовувані) та (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Згідно із енциклопедичними даними інновації – це об'єкт впровадження чи процес, що веде до появи чогось нового. Як вважає В.В. Іванішин [3], більшість вчених дотримується погляду на інновацію як на процес технічного удосконалення виробництва, вкладення коштів в економіку метою забезпечення зміни поколінь технологій і техніки. При цьому мається на увазі, що глибинним змістом інновацій на рівні підприємства є впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Тому інновацією ще іменують конкретний прояв досягнення науково-технічного прогресу, яке із самого початку мало своїм призначенням внести прогресивні зміни в техніку чи технологію.

Причому, як вказують О.Д. Гудзинський та С.М. Судомир [4], цільова спрямованість інновацій в різних підприємствах неоднакова: одні здійснюють лише екстенсивний напрямок розширеного відтворення, другі – проводять організаційні зміни, треті – адаптивну зміну, четверті – якісну зміну, яка перевищує параметри адаптивних змін, п'яті – проводять зміни згідно нової парадигми, шості – корінні зміни в усіх функціональних підсистемах.

На нашу думку, інновації - це процес створення нових або удосконалених видів продукції, послуг, технічних засобів, технологій, а

також різноманітних організаційних рішень, спрямованих на підвищення ефективності виробничої і покращення - соціальної діяльності підприємств.

Говорячи про інноваційну діяльність, більшість дослідників під нею мають на увазі комплекс дій – від пошуку нових ідей до їх реалізації, тобто втілення в конкретну інноваційну продукцію. Інноваційний процес поєднує в собі науку, техніку, технології, економіку, управління та підприємництво. Його кінцевою метою є досягнення нового позитивного результату, який відрізняється комерційним успіхом.

До основних проблем, які мають місце у здійсненні інновацій на регіональному рівні, насамперед слід віднести: відсутність налагодженої системи фінансово-кредитної підтримки господарств у здійсненні інновацій з урахуванням їх спеціалізації; складну процедуру розгляду інноваційних проектів і високий ступінь ризику у зв'язку зі значними витратами на впровадження у виробництво нововведень і невизначеністю ринку збуту; нестачу у підприємств відповідних сум обігових коштів та висококваліфікованих кадрів; труднощі в одержанні пільгових кредитів на запровадження інновацій тощо.

На наш погляд, на увагу заслуговує запропонований Н.М. Сіренко [5] концептуальний підхід до інноваційного розвитку аграрного сектора економіки, який базується на збалансованості внутрішнього ринку та експортного потенціалу, збалансованості в економічному, соціальному та екологічному розвитку, цільовій спрямованості експортних галузей згідно з обраними стратегіями, синергетичному ефекті від реалізації інноваційних стратегій та обґрунтованому алгоритмі дослідження.

Для забезпечення ефективного свого інноваційного розвитку кожне підприємство, об'єднання, регіон повинні мати відповідний інноваційний потенціал, який на думку А.Г. Загороднього і Г.Л. Вознюка, є сукупністю науково-технічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення розвитку економіки [6].

Основними напрямками інноваційної діяльності як нині, так і в майбутньому мають бути: здійснення відповідних наукових досліджень і розробок, впровадження перспективних видів сільгоспмашин, обладнання і прогресивних (насамперед – ресурсозберігаючих) технологій, маркетинг тощо.

В нашій країні щорічно впроваджується 800-900 закінчених наукових розробок. Однак, на жаль, ними охоплюється лише 2 % агроформувань (від їх загальної кількості в регіонах). До числа найбільш перспективних сфер інноваційної діяльності відносяться перш за все наукоємні галузі, які мають експортну орієнтацію і найвищі рівні прибутковості, а також галузі, що сприяють забезпеченню продовольчої безпеки нашої країни (з одночасним дотриманням науково обґрунтованих національних норм споживання в розрахунку на 1 особу населення).

Основні фактори, які впливають на інноваційну діяльність, можна поділити на 2 групи: 1) внутрішні (організаційна структура підприємства, його розміри, спеціалізація виробництва, фінансові можливості, використання в ньому технологій, ресурсний потенціал, рівень інформованості); 2) зовнішні (державна підтримка впровадження інновацій, кредитна і податкова політика, організаційно-правове забезпечення, інфляція та ін.).

Науково доведено, що в процесі інноваційної діяльності з'являються нові форми обміну результатами наукового пошуку та інформацією, які забезпечують якісно новий рівень дифузії (розподілу й тиражування) нових виробів, технологій, методів організації та управління виробництвом, наукових рекомендацій і пропозицій [7]. Основними чинниками, які стосуються дифузії інновацій, є: відносна перевага інновації порівняно з взаємозамінними технологіями, що виражається економічними та соціальними показниками (прибутковість, зниження рівня забруднення довкілля та витрат ручної праці тощо); сумісність інновацій; складність інновації; простота апробації інновації; комунікативність інновації [8].

Значну частину загального обсягу інновацій в останні роки займають виробничо-технологічні, які являють собою нововведення, що використовуються у виробництві нових видів сільськогосподарської і промислової продовольчої продукції або забезпечують підвищення якості традиційних її видів. До них слід відносити і ресурсозберігаючі технології вирощування сільгоспкультур, зберігання і переробки аграрної сировини, використання нових методів утримання тварин.

Інновації в технологічній сфері забезпечують техніко-технологічне переозброєння сільського господарства на основі застосування еколого-економічної, енерго- та ресурсозберігаючої техніки і наукоємних технологій [9]. Серед перспективних, наприклад, у рослинництві технологій доцільно виділити насамперед: ті, які побудовані на переважному використанні багатоопераційних сільгоспмашин і знарядь, що дозволяють мінімізувати витрати на вирощування сільгоспкультур; зональні технології, що є ресурсозберігаючими, екологобезпечними і економічно доцільними у кожному конкретному регіоні; застосування біологічних засобів захисту рослин.

У ряді країн (США, Великобританії, Франції, Німеччині, Росії, Білорусі, Казахстані та деяких інших) розроблені спеціальні документи по розвитку національної інноваційної системи (НІС). У цих документах передбачаються стратегічні цілі розвитку та функціонування НІС з урахуванням бюджетного фінансування, податкового стимулювання, кредитної підтримки тощо. Особливе значення тут має організація та стимулювання процесів передачі наукових розробок зі сфери одержання знань у виробництво, що досягається за рахунок розвитку системи освіти, ринку інтелектуальної власності, створення інноваційної інфраструктури, фінансового та податкового стимулювання науково-технічної діяльності.

На увагу заслуговує досвід Росії, де інноваційне оновлення і розвиток АПК у найближчі 20 років здійснюватиметься по 4 основних векторах

(селекційно-генетичних, виробничо-технологічних, організаційно-управлінських, економіко-соціологічних) інновацій [10].

На початок 2009 року в усіх регіонах України діяло лише 24 інноваційні центри, 28 науково-навчальних центрів, 11 інноваційних бізнес-інкубаторів, 5 центрів інновацій та трансферу технологій, 23 центри комерціалізації інтелектуальної власності, 21 науково-впроваджувальне підприємство, 19 регіональних центрів науково-технічної та економічної інформації, 10 інноваційно-технологічних кластерів, функціонують численні консалтингові фірми й небанківські фінансово-кредитні установи [7]. Наприклад, в інноваційних бізнес-інкубаторах здійснюється органічне поєднання науки і виробництва, яке прискорює та спрощує процедуру трансферу інноваційних технологій. В Україні функціонує «Українська Асоціація бізнес-інкубаторів та Інноваційних центрів», в яких нараховується 58 юридичних і 110 фізичних осіб, у тому числі 7 іноземних членів [11].

При існуючих в регіонах управліннях агропромислового розвитку є сенс сформувати відповідні групи спеціалістів, здатних виконувати координаційні функції у запровадженні інновацій, формуванні замовлень на їх створення науковими установами, проведенні маркетингових досліджень тощо. Водночас доцільно впроваджувати такі нові форми управління інноваційною діяльністю, як інформаційно-консультаційні центри, асоціації, концерни та ін.

Для досягнення належного рівня ефективності інноваційної діяльності в кожному окремому регіоні нашої країни необхідно здійснити цілу низку заходів, основними з яких є: прискорення структурної перебудови економіки (насамперед – завдяки активізації залучення іноземних і вітчизняних інвестицій); відновлення наявних раніше виробничих зв'язків; створення мережі міжрегіональних кооперацій; модернізація регіонального ресурсного потенціалу; визначення науково-технічної інфраструктури як продуктивної сили; активізація зовнішньої і внутрішньої політики сприяння ефективній діяльності вітчизняних товаровиробників; створення регіональних

інноваційних фондів за рахунок бюджетних інвестицій; більш широке використання державних гарантій і страхування інновацій; побудова виваженої інвестиційної політики держави (перш за все – за рахунок створення відповідної правової бази інноваційної діяльності).

В нашій країні доцільно створити відповідний режим державного стимулювання інноваційної політики, орієнтованої на економічне зростання наукоємної сфери. Впровадження в практику висвітлених у даній статті напрямків здійснення інновацій і удосконалення їх державної підтримки сприятимуть вирішенню існуючих нині в нашій країні у цій сфері проблем і усуненню недоліків, а в кінцевому рахунку – підвищенню ефективності діяльності агротоваровиробників.

Література

1. <http://uk.wikipedia.org>
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002р. №40-IV
3. Іванишин В.В. Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК / В.В. Іванишин // Економіка АПК.- 2010. – С.128-133
4. Гудзинський О.Д. Методичні аспекти формування потенціалу, адекватного стратегічному розвитку підприємств // О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир // Вісник аграрної науки Причорномор'я, Випуск 1. – 2007. – С.11-15.
5. Сіренко Н.М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України: монографія / Н.М. Сіренко. – Миколаїв, 2010. – 416с.
6. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2005. – 714с.
7. Шпикуляк О.Г. Організаційні форми і методи інноваційної діяльності у розвитку аграрної сфери економіки / О.Г. Шпикуляк, В.М. Русан, Л.І.

Курило, П.В. Павлик, І.Ю. Розгон // Економіка АПК. – 2010. – №12. – С.119-124

8. Стадницький Ю.І. Дифузія технологічних інновацій: регіональний аспект / Ю.І. Стадницький // Регіональна економіка. – 2007. – №1. – С.169-177

9. Умачев И.Г. Экономический рост и конкурентоспособность сельского хозяйства России / И.Г. Умачев // Економіка АПК. –2010. –№3. – с. 140

10. Крылатых Э.Н. Инновационные факторы развития агропродовольственной системы России / Э.Н. Крылатых // Економіка АПК. – 2011. –№1. – С.149-155

11. www.novekolo.info

И.И. Червен, М.И. Кареба. Инновации: сущность, значение, проблемы, основные направления осуществления и совершенствования.

Сделан обзор существующих в экономической литературе определений понятия «инновации», высказанна собственная точка зрения. Выявлены имеющиеся в нашей стране факторы и проблемы в этой сфере. Предложены направления их решения.

Ключевые слова: инновации, эффективность, проблемы, диффузия, агропромышленный комплекс, технологии, наука.

I.I. Cherven, M.I. Kareba. Innovations: essence, value, problems, basic directions of realization and perfection.

The review of existing in economic literature determinations of concept «innovations», outspoken own point of view, is done. Present in our country factors and problems are exposed in this sphere. Directions of their decision are offered.

Keywords: innovations, efficiency, problems, diffusion, agro industrial complex, technologies, science.